

Utvärdering av Svenska kulturfondens förbundspaket till Pohjola-Nordens lokalverksamhet

Kaisa Kepsu
17 maj 2023

Innehåll

Innehåll.....	2
1. Inledning.....	3
2. Om utvärderingar och effekt	4
3. Tillvägagångssätt.....	6
4. Pohjola-Norden och Svenska kulturfondens förbundspaket.....	8
Bakgrund och roller	8
Syften.....	9
Kriterier och process.....	10
5. Verksamhetsstödens relevans och nytta	10
Hur relevant är verksamheten för Pohjola-Norden och Svenska kulturfonden?	11
Betydelsen för lokalföreningarna	13
Språket: svenska och finska	14
Nytta och effekt av verksamhetsstöden	15
Mer effekttänkande in i verksamheten	19
6. Hur fungerar processen?	20
7. Förbundets roll – stöd och styrning.....	23
8. Inför framtiden: traditioner och nytänkande	26
Gammalt och nytt – utveckla programpaketen.....	26
Små eller stora stöd?	27
En ny strategi och vision behövs	29
9. Slutsatser och utvecklingsförslag	29
Slutsatser	30
Utvecklingsförslag.....	33
Källor.....	35

1. Inledning

Detta är en extern utvärdering av Svenska kulturfondens förbundspaket till Pohjola-Nordens lokalverksamhet. Utvärderingen genomförs på uppdrag av Pohjola-Norden med finansiering av Svenska kulturfonden.

Det så kallade förbundspaketet är ett stöd på 50 000 € som Svenska kulturfonden beviljar till Pohjola-Nordens lokalföreningars och regioners verksamhet. Verksamhetsstöden delas ut för projekt och verksamhet som syftar till att främja det nordiska i Finland, eller svenskan och övriga nordiska språk. Pohjola-Norden sköter processen: tar emot ansökningar och fattar beslut om stöden, och redovisar sedan till Svenska kulturfonden hur pengarna har fördelats.

Uppdraget med denna utvärdering är att granska och diskutera följande huvudfrågor:

- Vilken relevans har den understödda verksamheten och vilken nytta ger verksamhetsstöden?
- Vilken betydelse har bidragen för lokalföreningarna?
- Hur fungerar processerna kring förbundsstöden och vilka utvecklingsbehov finns?

Grundbehovet för utvärderingen är att den ska kunna fungera som stöd för fortsatt utvecklingsarbete. Det verkar inte finnas några planer på att i grunden ändra på systemet kring utdelningen av verksamhetsstöd, så huvudtanken är att få en bild av hur det fungerar och vad som kan förbättras inom ramen för nuvarande strukturer.

Detta är inte en utvärdering av Pohjola-Nordens lokala och regionala verksamhet som helhet. I lokalföreningarna pågår mycket verksamhet som inte finansieras ur förbundspaketet. Klart är också att en stor del av de stödda projekten inte bekostas till 100 % med förbundspaketets stöd, utan kräver tilläggsfinansiering från andra källor. Det komplicerar analysen av stödets effekter något och verksamhetens olika dimensioner kan vara lite svåra att hålla isär.

Utvärderingen har inte heller som uppdrag att granska Pohjola-Nordens ekonomi, organisation eller administration. Därför går den inte in på förskingringshärvan som uppdagades år 2021 och de trångmål som förbundet fortfarande befinner sig i. Även under de år som oegentligheterna pågick beviljades förbundspaketet på 50 000 € årligen av Svenska kulturfonden och Pohjola-Norden delade ut summan i form av verksamhetsstöd till lokalföreningarna. Däremot är det tydligt att föreningarna påverkats av skandalen och fått kämpa med både dåligt rykte och allt knappare resurser på förbundet.

Från dessa utgångspunkter har olika metoder använts för att samla information om verksamhetsstöden. Syftet har varit att få fram tankar och erfarenheter framför allt av lokalföreningarna. Relevans och nytta diskuteras utifrån Pohjola-Nordens och Svenska kulturfondens målsättningar. För att förstå ramarna, förväntningarna och utvecklingsarbetet bakom stödutdelningen har det varit viktigt att också höra nyckelpersoner från förbundet och från Svenska kulturfonden.

Utvärderingen struktureras på följande sätt: Först diskuteras utvärderingar i allmänhet, sedan presenteras utgångspunkterna och tillvägagångssättet för denna utvärdering. Därefter ges en

översikt på verksamhetsstöden. De huvudsakliga resultaten presenteras från kapitel 5 framåt. Rapporten avslutas med slutsatser och förslag för fortsatt utvecklingsarbete.

2. Om utvärderingar och effekt

Utvärderingar görs inom väldigt olika verksamhetsområden och branscher och de flesta har sina egna syften och tillvägagångssätt. Fältet är väldigt brett och det finns inget allmänt vedertaget sätt att genomföra en utvärdering.

Det vanligaste är att man vill utvärdera eller synliggöra nyttan – eller effekterna – av den verksamhet man satsat resurser på. Ofta sker det på initiativ av finansörerna eller beslutsfattare för att visa vad man har åstadkommit, eller som här, för att granska att verksamheten varit ändamålsenlig och få inspel till hur man ska utveckla den.

Fokus i detta utvärderingsarbete är att undersöka om verksamhetsstöden lett till relevant verksamhet, vilken nytta verksamheten gjort och om Pohjola-Nordens och Svenska kulturfondens målsättningar uppnås. Tanken är ju att verksamheten i slutändan ska åstadkomma samhällsnytta, annars skulle det vara slöseri med resurser, och då måste man gå in på frågor om påverkan och effekt.

Det bör sägas redan nu att denna utvärdering inte är en ren effektmätning, det är inte syftet och det skulle krävt mer resurser och helt andra metoder. Men några begrepp och utgångspunkter är bra att hålla i minnet då man undersöker en verksamhets nytta och effekt.

För att skapa effekt behöver det ske en förändring i målgruppen eller i samhället. Med stöden till lokalverksamheten vill Pohjola-Norden och Svenska kulturfonden främja det nordiska och det svenska i Finland genom att via lokalföreningarna påverka den finländska befolkningen. Målet är att skapa intresse och ökad kunskap och förståelse för Norden, samt åstadkomma mer samverkan mellan länderna. Men riktigt så långt i denna påverkanskedja kommer man inte i denna utvärdering.

Påverkan kan delas upp i olika nivåer av effekt och det finns olika enkla verktyg för att illustrera det (Hirvi-Ijäs 2017, s. 8). Ett exempel är iioi-modellen, som kan ge insikter i hurdan effekt kan skapas av olika aktiviteter och resultat (tex. SITRA, Heliskoski & al 2018, s.5.) (bild 1).

Modellen kan tillämpas även då man undersöker effekterna av Pohjola-Nordens verksamhetsstöd. Olika typer av effekter visas på trappstegen. På högsta trappsteget till höger finns *impact*: samhällseffekter på lång sikt. I detta fall handlar det om att den understödda lokala verksamheten exempelvis leder till starkare stöd för Finlands nordiska inriktning och mer samarbete inom Norden. Konkret kunde det betyda större gemensamt nordiskt inflytande, och att de nordiska länderna löser någon gemensam utmaning. Ett steg neråt i trappan finns *outcome*: Vilken förändring i målgruppen, ofta på individnivå, ska ske för att åstadkomma samhällseffekter? Och vidare neråt *output*: vilka aktiviteter eller produkter

behövs för denna förändring? Och slutligen längst till vänster *input*: vilka insatser och resurser är nödvändiga och/eller finns till förfogande?

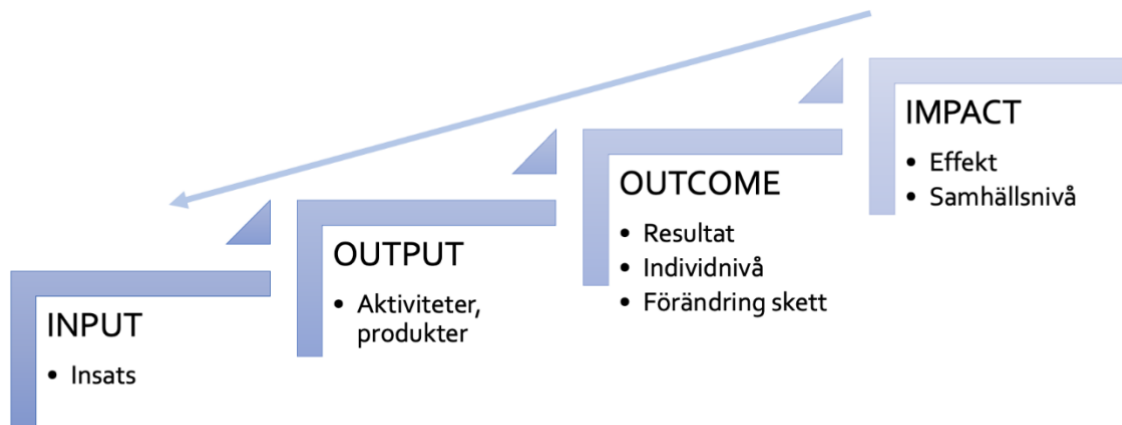

Bild 1. Att undersöka effekt kan göras på olika nivåer, vilket illustreras i *iioi* -effektkedjan, ett vanligt verktyg för att utvärdera framstegen och effekterna i en verksamhet.

I denna utvärdering diskuteras de tre nedersta trapporna. Däremot är det omöjligt att inom ramen för utvärderingsarbetet att undersöka nyttan eller effekten på samhällsnivå på lång sikt (*impact*), alltså den högsta nivån av effekt. Hur kan man bedöma om relationerna som skapas är hållbara, att samverkan fortsätter att ske mellan länderna och att den leder till konkreta framsteg inom ett specifikt område?

Det finns få möjligheter att få fram mätbara och objektiva resultat på effekt för Pohjola-Nordens lokala verksamhet, då man inte utvärderat utgångsläget före insatserna och därför inte kan jämföra det med utfallet. Det finns inga på förhand definierade indikatorer som följts upp efter verksamheten och som kunde visa på en förändring eller effekter. Och så måste kausaliteten, förhållandet mellan orsak och verkan, beaktas. Vad är det som säger att just denna verksamhet har lett till denna effekt?

Fastän effekt är svårt att mäta, speciellt för projekt inom kultur och samhälle, utesluter det inte att man kan analysera och diskutera andra dimensioner av effekt än de som tydligt kan mätas (Saukkonen 2015 i Jakonen 2016, s. 34). Även kvalitativa metoder används flitigt, så som intervjuer med personer som varit involverade i insatsen. Bara att föra diskussioner om verksamhetens effekt brukar ge fördelar för den pågående eller kommande verksamheten. Ofta försummar man att tänka stort kring vad som ger effekt, och gör vad man brukar göra. Att få in ett tänk om effekt styr ofta verksamheten i rätt riktning.

3. Tillvägagångssätt

Denna utvärdering är en systematiskt genomförd undersökning av användningen av Svenska kulturfondens förbundspaket till Pohjola-Nordens lokala och regionala verksamhet. Framför allt analyseras nyttan, betydelsen och hur väl processen fungerar.

Utvärderaren genomför uppdraget genom att 1) samla information från representanter från lokalföreningarna samt från nyckelpersoner anknutna till stödutgivningen om deras erfarenheter och syn på verksamhetsstöden 2) analysera, sammanställa och rapportera den kunskap och uppfattningar som framförts och 3) göra en bedömning och kritiskt diskutera verksamhetsstöden utifrån det material som samlats in samt formulera utvecklingsförslag för fortsatt arbete.

Syftet med utvärderingen och projektets natur har styrt val av metod. Både kvantitativa och kvalitativa metoder används och två huvudsakliga målgrupper hörs.

Den första målgruppen som kontaktades var **stödutgivarna/finansiärerna**. Här valdes kvalitativ metod. **Fyra nyckelpersoner vid Pohjola-Norden och Svenska kulturfonden djupintervjuades**: Pohjola-Nordens generalsekreterare och sakkunnig för medlems- och regionverksamhet, samt Svenska kulturfondens vd och ombudsman för kultur. Med djupintervjuer får man en djupare inblick och förståelse för orsakssamband och helheter än till exempel med enkätundersökningar. Att djupintervjua är en relativt arbetsdryg metod, men fungerar bra i detta fall då målgruppen är relativt begränsad.

Den andra gruppen, den egentliga huvudmålgruppen, är **Pohjola-Nordens medlemmar i lokalföreningarna, primärt styrelsemedlemmarna**. Deras åsikter och erfarenheter kartlades med en **enkätundersökning**, för att få in möjligast många svar och en så bred syn av läget som möjligt. Enkäten innehåller frågor som anknyter såväl till lokalföreningens verksamhet som till stödprocessen. Även öppna frågor ingår, för att få mer spontana, inte på förhand styrda svar.

Enkätundersökningen genomfördes under april 2023. Det elektroniska formuläret kunde besvaras på finska eller på svenska. Förbundskansliet skickade ett e-mail till lokalföreningarnas styrelsemedlemmar med inbjudan att fylla i den elektroniska enkäten. Bedömningen gjordes att medlemmar i styrelsen var mest förtrogna med verksamhetsstöden och därför var de huvudmålgruppen. Därtill informerades alla medlemmar om enkäten i medlemsbrevet, och de kunde också välja att framföra sin åsikt. En påminnelse skickades ut veckan innan formuläret stängde. Några kokböcker lottades ut för att motivera deltagande.

Enkäten besvarades av 63 personer från 44 olika lokalföreningar. Nästan 60 % av lokalföreningarna är representerade, vilket kan ses som ett gott resultat.

Respondenterna kommer från både små och stora lokalföreningar och från föreningar runtom i landet (bild 2). Nästan hälften av de som svarade fungerar som ordförande i sin lokalförening. Finskan dominerar bland respondenterna – 70 % besvarade enkäten på finska.

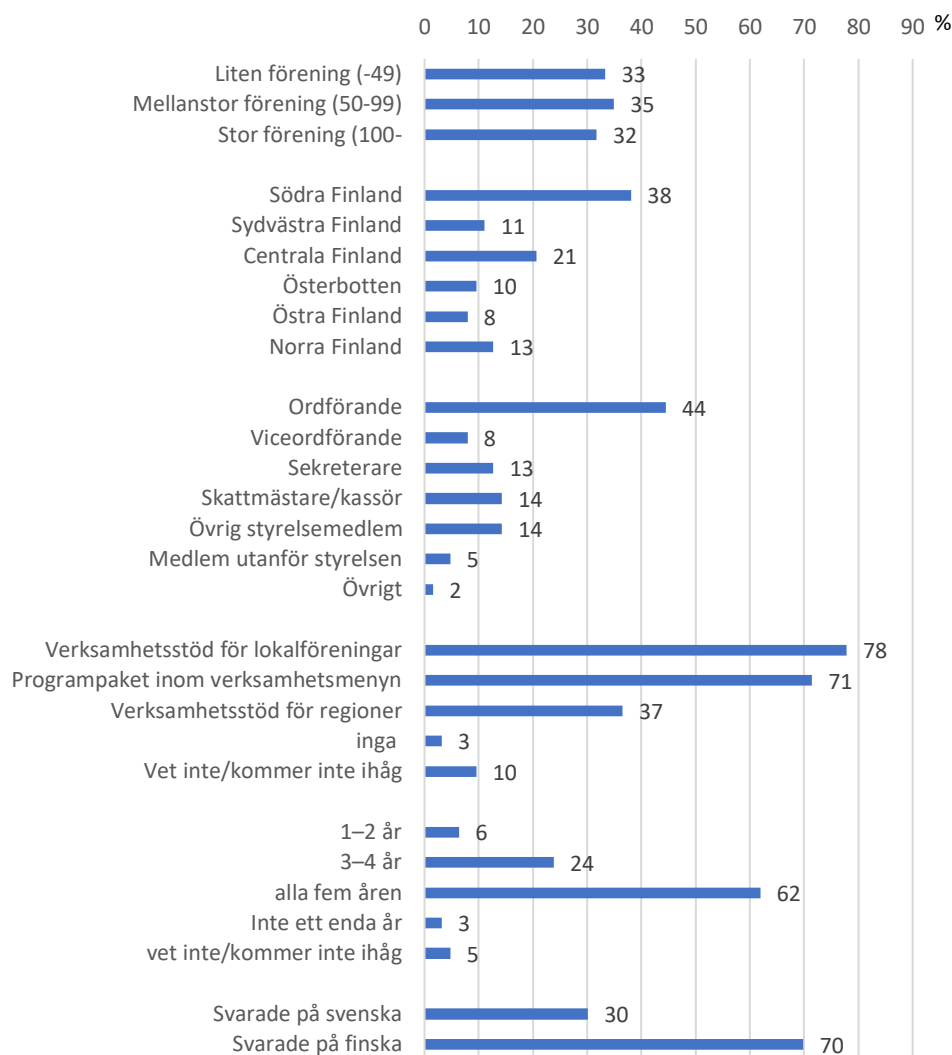

Bild 2. Procentuell fördelning av respondenter i enkäten enligt olika bakgrundsvariabler (N=63). Källa: Enkätundersökning för utvärderingen 2023)

Analysen av huvudmålgruppen kompletteras med **djupintervjuer med ordföranden från fyra lokalföreningar**. De representerar olika stora föreningar, både små och stora, och är från olika delar av Finland. Intervjuerna ger en djupare inblick i hur lokalföreningarna resonerar kring sin verksamhet och dess nytta, samt hur processen med verksamhetsstöden fungerar. Intervjuerna genomfördes i april 2023 per telefon. Alla personer som tillfrågades ställde gärna upp på intervjun.

Slutligen används också olika typer av skriftligt och digitalt material i undersökningen, så som uppgifter om beviljade verksamhetsstöd, verksamhetsbeskrivningar, instruktioner och blanketter för ansökningar, Pohjola-Nordens stadgar, verksamhetsplaner och -berättelser fram till 2022 samt sammandrag från pågående strategiarbete i Pohjola-Norden.

För att sammanfatta bygger utvärderingen på följande material:

- Intervjuer med nyckelpersoner vid Pohjola-Norden och Svenska kulturfonden (4): generalsekreterare, sakkunnig samt vd och ombudsman.

- Enkätundersökning till lokalföreningarna (**63** respondenter från **44** olika lokalföreningar)
- Intervjuer med lokalföreningarna (**4**): ordförande
- Skriftligt material från Pohjola-Norden och Svenska kulturfonden

Några ord ännu om undersökningens validitet och reliabilitet. Är frågorna relevanta? Har kunskapen tagits fram på ett tillförlitligt sätt?

En utvärdering kan inte vara helt objektiv eller värderingsfri, varken från de som kommit till tals i undersökningen eller från utvärderarens sida. Men strävan efter att vara så neutral som möjligt syns i valet av analysmetoder, som beaktar principerna för akademisk forskning. Tillvägagångssätten beskrivs systematiskt och öppet och de lämpligaste metoderna har valts utgående från undersökningens frågor och med de resurser som funnits till förfogande.

I enkätundersökningar bör man ställa frågan vem den nådde och vem som inte svarade. Svarsprocenten bedöms som riktigt god för de utredningsfrågor som var centrala. Det är svårt att bedöma om bortfallsgruppen, alltså de som inte svarade, har något gemensamt som skulle påverkat resultatet, till exempel att de är mer missnöjda med verksamhetsstöden, eller om de är "helt nöjda" men inte så engagerade. Slutsatsen är ändå att resultaten troligtvis skulle sett väldigt lika ut om alla svarat eller om undersökningen skulle upprepas.

Intervjuerna med stödmottagare är bara fyra, då de mer på djupet ska synliggöra enskilda individers röster. Målet är inte att intervjuerna ska vara representativa. Men, intressant nog börjar samma resultat komma upp på nytt i de sista intervjuerna, vilket pekar på att många av de viktigaste resultaten kommit fram.

Slutligen några ord om utvärderarens roll. En extern utvärderare har en fördel i att kunna analysera det material som samlats in utan för många tidigare kopplingar eller förutfattade meningar. Samtidigt kan en extern utvärderare aldrig ha samma djupa förståelse för verksamhetsområdet som de inblandade, och risk för missförstånd finns alltid. I slutändan är det beställarna som mot bakgrund av hela verksamheten ska överväga vilka resultat i utvärderingen är speciellt intressanta och vilka utvecklingsförslag man tar till sig.

4. Pohjola-Norden och Svenska kulturfondens förbundspaket

Bakgrund och roller

Svenska kulturfonden har flyttat över utdelningen av en del av sina bidrag till olika centralförbund, där de anser att det finns bättre kunskap om området. De så kallade förbundspaketet beviljas till åtta centralförbund – ett av dem är Pohjola-Norden. Andra är till exempel Finlands Svenska Idrott, Finlands svenska Marthaförbund och Svenska pensionärsförbundet. Medlemsföreningarna inom förbunden riktar alltså sina ansökningar direkt till centralförbundet, inte till Svenska kulturfonden.

Pohjola-Norden både bestämmer om fördelningen och administrerar det praktiska. Förbundet tar emot ansökningar och fattar beslut om bidrag, och redovisar sedan till Svenska

kulturfonden hur pengarna har fördelats. Ansökningstiden för nästa års projekt är i november föregående år. Ansökningar lämnas in elektroniskt i Pohjola-Nordens intranät. Pohjola-Nordens förbundsstyrelse fattar i januari beslut om vilka projekt som får bidrag för verksamhetsåret.

Pohjola-Norden har årligen fått 50 000 euro att dela ut. Summan har varit oförändrad sedan 2011. Stödet utdelas i sin helhet till Pohjola-Nordens lokalföreningars och regioners verksamhet. Exempel på aktiviteter är bland annat Nordens dag-arrangemang, Lucia-fester, diskussions- och litteraturkvällar, matkultur, musikevenemang, filmförevisningar, språkcaféer, resor i Norden och vänortsträffar.

År 2023 varierade stödets storlek mellan 100 och 2 500 euro. En del av stöden är öronmärkta för regionala projekt. Av de 50 000 euro som delas ut har under de senaste tre åren ungefär en tredjedel var delats ut 1) till lokalföreningarnas verksamhet, 2) till färdiga programpaket under den så kallade Nordiska Verksamhetsmenyn (à 100 euro) och 3) för regionprojekt (där en lokalförening är ansvarig). En klar majoritet av ansökningarna uppfyller kriterierna och beviljas verksamhetsstöd. År 2023 fick alla sökande stöd, men nästan alltid en klart mindre summa än de sökte om.

Syften

Verksamhetsstöden beviljas för verksamhet som faller under både Svenska kulturfondens och Pohjola-Nordens syften.

Svenska kulturfonden arbetar för att främja och stödja utbildning, kultur, konst, vetenskap och forskning samt samhällsservice som gynnar det svenska i Finland.

Pohjola-Nordens övergripande syftet för verksamheten är enligt stadgarna att stärka och utveckla det nordiska medborgarsamarbetet, att främja det nordiska samarbetet och att i Finland öka kunskapen om folken och förhållandena i Norden och i övriga Norden kunskapen om Finland.

Och för att fullfölja sitt syfte ska förbundet

- *både inom och utanför medlemskåren bedriva och stödja upplysningsarbete som främjar förbundets ändamål, arrangera kurser, konferenser och fester samt bedriva vänområdes- och vänortsverksamhet, kultur- och publikationsverksamhet för att göra folken och förhållandena i de övriga nordiska länderna kända i Finland och för att öka kunskapen om Finland på andra håll i Norden*
- *ta initiativ som rör det nordiska samarbetet och verka för att genomföra nordiska samarbetsfrågor samt*
- *främja kunskapen i de inhemska språken i Finland och arbeta för förståelse av de nordiska språken. (Stadgar för Pohjola-Norden rf, 2019)*

Några specifika strategiska målsättningar för verksamhetsstöden eller vad man vill uppnå med lokalverksamheten verkar inte finnas, eller åtminstone har inte utvärderaren fått tag på

sådana. Därför pejas verksamheten i denna utvärdering mot Pohjola-Nordens och Svenska kulturfondens övergripande syften.

Kriterier och process

Kriterierna och ansökningsprocessen beskrivs i på Pohjola-Nordens intranät för lokalföreningarna.

Enligt instruktionerna bör projektens fokus vara:

- Främjande av det nordiska i Finland.
- Språk: svenska och övriga nordiska språk.
- Projekt som berör barn och ungas nordiska verksamhet, t.ex. i form av nordiskt kulturutbyte, har hög prioritet. Lämpliga projekt som kan stödas är t.ex. seminarier, föredragshållare, trubadurer, författarbesök, utställningar, studiecirkel (t.ex. för det svenska språket), Nordiska gästbud, Nordens dag-arrangemang, Nordiska litteraturveckan osv.
- Man kan ansöka om verksamhetsstöd för föreningarnas egen vänortsverksamhet.

Stöd beviljas inte för statlig eller kommunal verksamhet.

Samtliga ansökningar skall innehålla en plan och budget (även ink. egen och extern finansiering) för projektet. I blanketten bör man också specificera målsättning, målgrupp och förväntat deltagarantal.

Förbundet erbjuder också lokalföreningarna färdiga programpaket, som ska underlätta arrangemangen och vara enklare att söka. Programpaketerna i Nordiska verksamhetsmenyn är: Nordens dag, Nordiska litteraturveckan, Lucia, Nordisk allsång, Dansk smørrebrødsafton och Nordisk frågesport. Stödets storlek är 100 euro och de betalas ut automatiskt till de föreningar som beviljats dem. Till skillnad från andra stöd behöver föreningarna alltså inte rekvirera stöden för programpaketerna.

5. Verksamhetsstödens relevans och nytta

I detta kapitel analyseras två av utvärderingens mest centrala frågor: Vilken relevans har den understödda verksamheten? Och vilken nytta ger verksamhetsstöden? Det är två frågor, som förstås hänger ihop, men granskas här först separat. För att verksamheten ska ge önskad nytta, bör den vara relevant.

Frågan om relevansen kopplas här ihop med Pohjola-Nordens och Svenska kulturfondens syften samt med de fokusområden som Pohjola-Norden angett i instruktionerna för att söka verksamhetsstöden. Nyttan eller effekt granskas på en mer praktisk nivå – som genomförda aktiviteter och i viss mån en diskussion om hurdana förändringar verksamheten på kort sikt lett till i målgruppen (trappsteg två och tre i IOOI-modellen ovan). Som konstaterats är genomslagskraft på samhällsnivå nästan omöjlig att kunna bevisa välgrundat.

Hur relevant är verksamheten för Pohjola-Norden och Svenska kulturfonden?

För att få svar på frågan om verksamheten som stöds är relevant för Pohjola-Norden och Svenska kulturfonden bör man undersöka dem i relation till bidragsgivarnas syften (se avsnitt 4).

Då de beviljade projektens planer och målsättningar granskas ser man snabbt att som en helhet är verksamheten klart nordisk och många gånger nämns också det svenska språket. Verksamheten faller tydligt in under de brett formulerade syftena.

Det finns heller inga spänningar mellan Pohjola-Norden eller Svenska kulturfonden. I intervjuerna framkommer att de inte ser några motsättningar i de syften båda har. Enligt informanterna från Svenska kulturfonden gynnar nordisk verksamhet runtom i Finland det svenska i Finland. De är mycket nöjda att via Pohjola-Nordens lokalföreningar kunna stöda verksamhet med så bred geografisk spridning:

Det är helt klart i vårt intresse att det svenska och nordiska sprids i dessa regioner, utanför våra kärnområden. Vi skulle inte nå ut till Pieksämäki och Lempäälä annars. [Svenska kulturfonden]

Svenska kulturfonden ställer sig samtidigt lite frågande till om alla lokalföreningar vet om och rapporterar att stödet kommer från Svenska kulturfonden. Pohjola-Norden har från sin sida varit tydlig i instruktionerna att det ska anges. Svenska kulturfonden önskar också att föreningarna i ansökningsblanketten skulle specificera hur verksamheten gynnar det svenska i Finland.

Vad säger lokalföreningarna själva? Enkätundersökningen visar att föreningarna klart bedömer att verksamheten de fått stöd till fyller syftena (bild 3). 97 % håller helt eller delvis med om att verksamheten har främjat det nordiska i Finland och hela 86 % att den även främjat det svenska eller de nordiska språken.

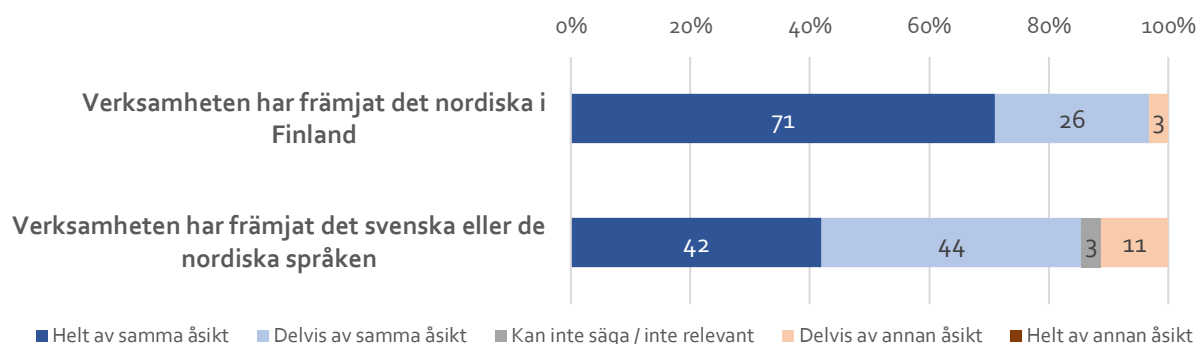

Bild 3. Ta ställning till följande påståenden om den verksamhet som ni fått stöd för? Procentuell andel av respondenterna som håller med eller inte med om påståendena (N=63). (Källa: Enkätundersökning för utvärderingen 2023)

Lite mer kött på benen får man då man granskar de öppna svaren. Bland de första frågorna i enkäten fanns frågan "Varför ville ni genomföra den verksamhet ni fick stöd till?". Den formulerades öppet för att se om lokalföreningarna spontant uppger det nordiska eller det svenska språket i sina svar. För att inte styra svaret så tydligt, ställdes den öppna frågan före frågan där man skulle ta ställning till det nordiska syftet och språken.

Klart över hälften nämner inte Norden i sitt svar på varför de vill genomföra verksamheten. De flesta tänker rätt konkret och svarar utifrån föreningens eget perspektiv: för att de vill genomföra den planerade verksamheten eller bygga ut den, skapa program och inspirera medlemmarna, rekrytera fler medlemmar, att det är tradition och en bestående del av verksamheten, eller "för att de vill genomföra sitt syfte".

En nordisk anknytning ges i ungefär en tredjedel av svaren, vissa väldigt genomtänkt. Här är några exempelsvar:

För att öka medvetenheten om Pohjola-Norden, vad den står för, informera om nordiskt samarbete och möjligheter till kontakter mellan de nordiska länderna och människor i de nordiska länderna. Samt erbjuda evenemang med nordiskt tema, både dagsaktuellt och historiskt.

Minusta matkailu pohjoismaissa vahvistaa yhtenäisyyttämme.

Vi vill för det första lyfta fram betydelsen av det nordiska samarbete i vår verksamhet. Lokalföreningens mål är att verka som en sammanhållande länk för sina medlemmar i nordiska frågor och på alla områden stärka och utveckla samarbetssträvandena mellan de nordiska folken i och utanför Norden. Förbundet ger en impuls till för vad vår verksamhet skall genomsyra genom sina bidrag.

Fyra respondenter nämner specifikt att de vill främja det svenska språket lokalt, till exempel så här:

Edistäksemme alueellamme pohjoismaisuutta ja ruotsin kieltä.

Samma svarstendens gäller den öppna frågan "Vad har enligt dig varit nyttan/effekten av den verksamhet ni fått stöd till?" Föreningarna svarar ofta från sina egna verksamhetsförutsättningar och anger som nyttan/effekten att de lyckats genomföra verksamheten, kunnat existera, nått sina medlemmar, fått synlighet eller skapat sammanhållning.

Något fler än i frågan ovan hänvisar till ökad kännedom och kunskap för Norden som en effekt av sin verksamhet. Fem respondenter nämner det svenska språket: ökade kunskaper i svenska eller synlighet för svenskan.

Man ska vara försiktig att inte dra för stora slutsatser från dessa svar. Det är inte alltid lätt att svara på enkäter. Att lokalföreningarna inte nämner huvudsyftet, det nordiska, betyder förstås inte att lokalföreningarna inte har det nordiska som röd tråd i sin verksamhet. Man

kanske bara tänker på en annan nivå i just denna undersökning, och har föreningens verksamhetsförutsättningar i fokus.

Samtidigt kan svaren berätta något om att man ibland tappar sikten från huvudsyftet. Så på så sätt kan det ligga något i förbundets oro om att "visionen inte når ända till lokalföreningarnas verksamhet", som framfördes i samtalen med förbundets representanter. Troligtvis har många föreningar inte heller som praxis att utvärdera effekten på något systematiskt sätt. Här kunde finnas utrymme för förbundet att hjälpa till med att utveckla effekttänkandet i föreningarna.

Betydelsen för lokalföreningarna

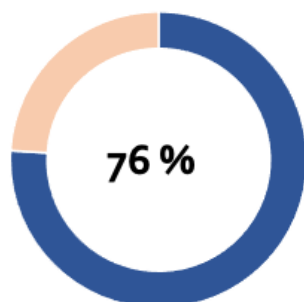
Ovan diskuteras verksamhetsstödens relevans för stödgivarna. Men man bör också fråga: vilken betydelse har verksamhetsstöden för mottagarna? Ett kort svar är: stor betydelse för de flesta, trots att stödsummorna ju är små. Men verksamhetsförutsättningarna i de olika lokalföreningarna är väldigt olika.

Lokalföreningarna anser att verksamhetsstöden är viktiga för dem – helt avgörande till och med för vissa. 44 % höll helt med om påståendet att "Verksamhetsstödet från Pohjola-Norden är helt avgörande för vår organisations existens", och 32 % höll delvis med om det, totalt tre fjärdedelar av respondenterna (bild 4).

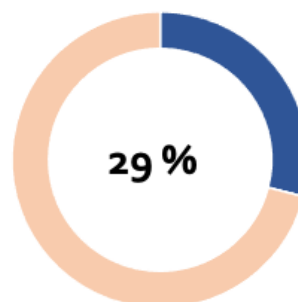
Det finns en del föreningar som inte är lika beroende av stöden. Nästan en tredjedel anger att de skulle genomfört verksamheten i någon form även utan stöd av Pohjola-Norden (bild 4). Eller som en representant för en större förening säger i en ordet är fritt-fråga:

De minsta bidragen har ingen större betydelse för föreningarna genomför arrangemangen ändå. Stöd kunde mer riktas till sådant som annars skulle bli ogjort (resor, experttillfällen) eller som man analyserat att är viktigt att det görs i så många föreningar som möjligt.

"Verksamhetsstödet från Pohjola-Norden är helt avgörande för vår organisations existens"

"Vi skulle genomfört verksamheten i någon form även utan stöd av Pohjola-Norden"

■ Håller helt eller delvis med

Bild 4. Andel respondenter som håller helt och delvis med om påståendet. (Källa: Enkätundersökning för utvärderingen 2023)

I intervjuerna framkommer att verksamhetsstöden har en viktig roll i att uppmuntra till att ordna verksamhet på orten, trots att de ofta inte räcker till för hela arrangemanget. Så här beskrivs betydelsen av stöden för lokalföreningen:

Tuet tavallaan kannustavat ja ohjaavat tekemään niitä toimintoja: Lucia, smörrebröd. Raha ovat ihan kiva lisä.

Tuilla on suuri merkitys, muuten meillä ei juurikaan ole tuloja. Eivät ne mitään kauhean suuria rahoja tietenkään ole... [...]Toivon edelleenkin että toimintatukea saadaan, se on tähdellistä.

Språket: svenska och finska

Pohjola-Norden uppger i intervjuerna att språkfrågan kan vara känslig. Ska man använda finska eller svenska, vem exkluderas och vem inkluderas? Generalsekreteraren säger i intervjun att språket är en av frågorna hon får mest feedback på. I denna utvärdering kan ingen djuplodande diskussion föras om språkval och inställning till det, men några synpunkter kan framföras.

Att främja det svenska i Finland är Svenska kulturfondens syfte, men fonden var i intervjuerna tydlig med att det nordiska gynnar det svenska i Finland. Detta även om verksamheten skulle gå på finska.

I enkäten riktad till lokalföreningarna ställs inga specifika frågor om språket, men enkäten erbjöds på finska eller svenska. Drygt två tredjedelar av respondenterna valde att svara på enkäten på finska, vilket tyder på att finskan är utbredd. De flesta av lokalföreningarna finns i helt finskspråkiga delar av landet.

De personer som intervjuades från föreningarna tycker inte språket är en så stor sak. Inställningen till språket verkar vara pragmatisk – man använder det eller de språk som medlemskåren talar:

Toiminta on suomeksi. Ja välillä ruotsiksi. Englantiin ei olla siirrytty. Vaikka huomaa että skandinaaviskaa ei puhuta nuorempien kesken. Mutta onko tämä kieli tärkeää? Vai meidän yhteiskuntamalli? Ajatus on löytää ihmisiä joiden kanssa on kiva toimia ja olla.

Det finns tecken i samhället idag att engelskan kommer in som ett kontaktspråk mellan svensk- och finskspråkiga. Men det kommer inte fram i denna utvärdering. Svenska kulturfonden är också funderad till engelskan och tror de måste överväga stöden om engelskan tar över i framtiden. Om det känns relevant kan det vara skäl att om fem år eller så undersöka mer i detalj hur språkanvändningen ser ut i föreningarna.

Nytta och effekt av verksamhetsstöden

Vad säger undersökningen om vilken nytta eller effekt bidragen haft?

Enkäten visar att termen nytta och effekt (på finska formulerad som "vaikutukset ja hyödyt") förstås på olika sätt bland respondenterna. Precis som när det gäller att uttrycka syfte eller orsak till att genomföra verksamheten, formulerar stödmottagarna ofta även här effekt som att man genomfört verksamheten, exempelvis en resa eller ett evenemang. Det är en konkret aktivitet eller produkt, alltså andra nivån av effekt i trappstegsmodellen som visas tidigare i rapporten i bild 1. Men betyder inte tvunget att det skett någon förändring till följd av verksamheten.

Och aktiviteterna verkar fullföljas pliktstroget. I enkäten är hela 97 % procent är helt eller delvis av samma åsikt att de lyckats förverkliga verksamheten som planerat (bild 5). Drygt en tredjedel hade ändå lite förbehåll, vilket tyder på att allt inte gick fullständigt enligt planen. Bara en enda respondent av de totalt 63 respondenterna var av delvis av en annan åsikt, och en kunde inte svara (är inte så insatt i frågan).

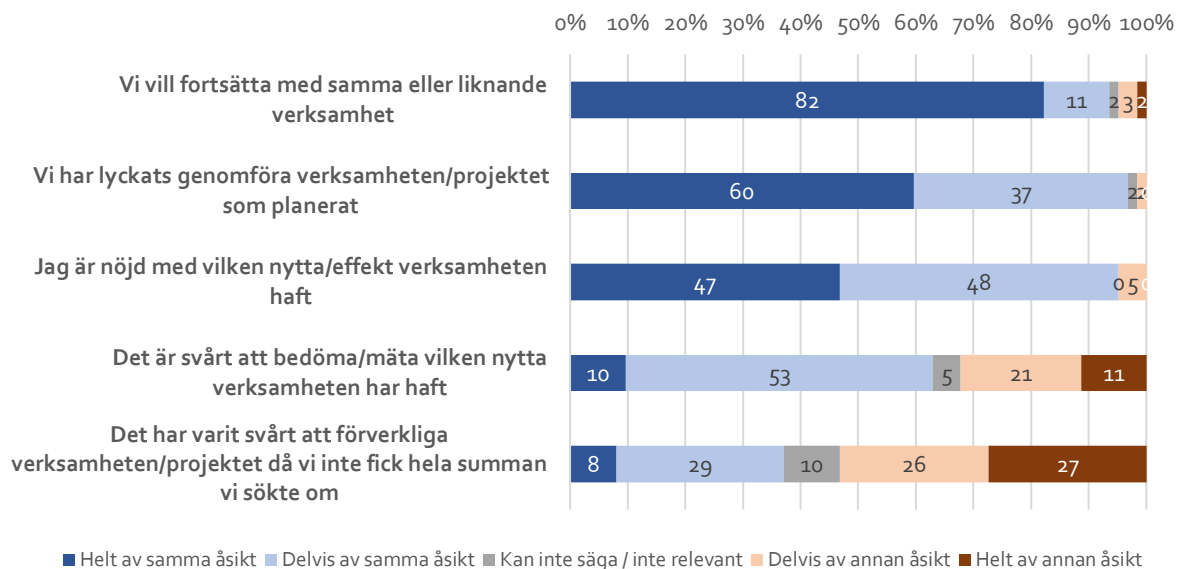

Bild 5. Ta ställning till följande påståenden om den verksamhet som ni fått stöd för? Procentuell andel av respondenterna som håller med eller inte med om påståendena (N=63). (Källa: Enkätundersökning för utvärderingen 2023)

Fastän man ovan kan se att över två tredjedelar av respondenterna inte skulle genomfört verksamheten helt utan stöd av Pohjola-Norden, så verkar det inte vara lika avgörande om man får lite mindre pengar än man sökt om. Lite över hälften av respondenterna verkar vana vid att verksamhetsstödet inte räcker till alla kostnader. Som en svarare skriver:

Oma rahoitus on tärkeää myös ja perinteiset tapahtumat ovat pääosin omakustanteisia tai yhteistyökumppanin kanssa (kuten seurakunta) yhdessä kustannettuja ja toteutettuja, koska avustukset eivät riitä - eikä niiden tarvitsekaan kattaa kaikkea. Omarahoituksen hankkiminen pitää yhdistystä vireessä.

Men även här finns spridning. Över en tredjedel håller helt eller delvis med om att det har varit svårt då man får mindre än man sökt om.

I enkäten tillfrågas också ett mer konkret kvantitativt mått – ”Hur många personer har ni uppskattningsvis nått med verksamheten ni fått stöd till? (siffra per år)?”. Frågan är knepig och siffrorna få man ta med en stor nypa salt. Det är krångligt att bedöma hur många man når med exempelvis ett Luciatåg genom staden. Dessutom kan inte föreningarna alltid särskilja vilken verksamhet som finansierats med stöden från förbundspaketet. Så det handlar inte om några exakta siffror.

Oavsett, enligt respondenternas uppskattning nås verksamheten under ett verksamhetsår totalt av drygt 8 000 personer. Det gäller alltså verksamheten för de 41 lokalföreningar som svarat på frågan. Om det finns flera respondenter från samma lokalförening valdes ett genomsnittligt svar. I snitt når en förening ca 200 personer per år, men svaren fördelas ganska ojämnt, med svar mellan 15 och 1 000 personer. Flera lokalföreningar nämner att de nådde betydligt fler före coronapandemin än efter den.

Att genomföra verksamheten och aktiviteterna som planerats är en nivå, den första, av att verksamheten får effekt. Hur ser det ut om man går ett steg uppåt i effekttrappan i modellen som presenterades i bild 1 och frågar **har lokalföreningarna med hjälp av stödet lyckats åstadkomma förändring i målgruppen?** Kan man med verksamheten påverka och skapa effekter på individnivå?

Som nämndes ovan är det inte alla som kan eller vill analysera effekten av sin verksamhet på detta djupare sätt. Oftast har något förändrats efter insatsen, men man har inte kunnat observera, mäta eller ens sätta fingret på det.

Men glädjande är det ändå nästan hälften som oombett lyfter blicken från den egna föreningens verksamhet och kommer in på nytta, till och med på samhällsnivå (nivåer 3 och 4 i iooi-modellens effektkedja). Speciellt de korta ”nyttoberättelserna” från enkäten gav en intressant inblick i verksamhetens resultat.

Föreningarna nämner framför allt att de bidragit till ökad kännedom och kunskap för Norden på orten, och ökade kunskaper och synlighet för svenska språket. I följande svar reflekterar respondenten verkligen kring nyttan:

Olemme voineet tarjota jäsenillemme ja pohjoismaisesti orientoituneille mielekästä ja monipuolista ohjelmaa ja uskon ja toivon osaltamme vahvistaneemme heidän pohjoismaisuuttaan ja kiinnostustaan muihin Pohjoismaihin, laajentaneemme näkökulmaan ja antaneemme ajateltavaa ja purtavaa. Toisaalta olemme pystyneet tarjoamaan laajemmalle yleisölle houkuttelevaa ohjelmaa ja toivoaksemme luoneet positiivista kiinnostusta muihin Pohjoismaihin ja herätelleet ajattelemaan pohjoismaisuutta kaikkine vaihteluineen, pohjoismaisia suhteita ja pohjoismaista yhteistyötä.

Det man förstås inte kan göra är att påvisa effekterna på ett vattentätt sätt. Men lokalföreningarna kan med sin erfarenhet och kännedom om de lokala

verksamhetsförutsättningarna åtminstone diskutera effekten, och då har man redan kommit långt.

Vilken typ av verksamhet tror man ger bäst effekt?

Svenska kulturfonden uttryckte i intervjuerna att de gärna önskar att medlen i allt högre grad skulle gå till **kontaktskapande**. Både de och Pohjola-Norden har uppfattningen att det i dagsläget inte sker så mycket kontakter över landsgränserna.

En spontan tanke när jag läser redovisningarna är att det är bra om bidragen går till kontaktskapande, inte att sitta i sin egen förening och dricka kaffe. Åka på utflykter, träffa folk.

Det stöds även i det material utvärderaren fått ta del av från det pågående arbetet kring Pohjola-Nordens strategi. Flera lokalföreningar efterlyser just mer möten med andra nordbor, till exempel via resor, utflykter eller inbjudna talare. Enkätundersökningen visar samma sak. Så som en respondent uttrycker det:

Parasta hyötyä antavat kohtaamiset muiden pohjoismaalaisten kanssa, kotimaassa tai muualla Pohjolassa.

Men det finns väldig variation i enkätsvaren om vilken verksamhet som uppfattas ge mest effekt. Många nämner olika typer av evenemang, i synnerhet större satsningar, medan en del tycker små evenemang funkar bäst. En del har stark tilltro till publika evenemang, andra anger att de får bättre effekt genom att begränsa målgruppen till medlemmarna. Flera tycker man ska prioritera verksamhet för barn och unga. Vissa tar upp att det behövs bra marknadsföring och att man bör koppla in media för maximal synlighet. Att ta upp samhällsaktuella frågor i evenemangen är ett bra sätt att uppnå nytta, tänker någon. En del nämner att man får bäst nytta genom att träffa andra lokalföreningar. Att samarbeta med andra aktörer uppfattas också som viktigt och några mer kritiska och självreflekterande svar gavs också:

Tror att den regionala verksamheten/ samarbete mellan olika föreningar kommer att växa framöver. Små föreningar har allt svårare att engagera sina medlemmar och skaffa nya med de förhållandevis blygsamma föreningsstöden. I stället vore det bra att ha bredare axlar för att få maximal nytta av stöden.

Olemme saaneet tukea toimintapaletista. Näitä tapahtumia on ollut helppo järjestää pienellä väellä ja pienellä budjetilla. Näiden tapahtumien vaikuttavuus on kuitenkin ollut varsin vähäistä. Mikäli halutaan tavoittaa vaikuttavasti suurta yleisöä, ei vain omia vähäisiä jäseniä tulisi yhdistysten tehdä tapahtumia yhdessä ja keskusliiton kanssa.

Det fanns också en hel del svar som inte innehåll något konkret, utan svaret var svepande som att bäst effekt ger "en bra och intressant verksamhet".

En viktig fråga i sammanhanget är vilken målgrupp lokalföreningarna ska nå med sin verksamhet – det är avgörande att veta då man ska utvärdera effekt. Men inga tydligt definierade i kriterier eller riktlinjer hittades om vem verksamheten ska rikta sig till.

Enkäten och intervjuerna visar att de flesta lokalföreningarna visar en stark vilja sprida budskapet om det nordiska även utanför den egna medlemskåren. Vissa aktiviteter arrangeras uttryckligen till en större allmänhet på orten. Men det finns spridning i svaren, och största delen av aktiviteterna verkar ändå rikta sig till medlemskåren. Det framförs också åsikter om att verksamhetsstöden enbart borde användas till de egna medlemmarna.

Vanligast är ändå synen att man behöver nå båda: icke-medlemmar för att sprida kunskapen om Norden och egna medlemmar för att behålla och inspirera till engagemanget för verksamheten.

Tarvitaan kahdenlaista toimintaa: toisaalta omille jäsenille eli pohjoismaisuudesta jo valmiiksi kiinnostuneille ja sitä tärkeänä pitävälle suunnattua räätälöityä, erityistä toimintaa joka palvelee heidän kiinnostustaan ja perustelee ja motivoi jäsenyyttä. Koska lopulta jäsenet lopulta luovat toiminnan rangan

Sammantaget visar utvärderingen att den verksamhet som Pohjola-Norden och Svenska kulturfonden understött har skapat mycket relevant verksamhet runt om i landet: evenemang, möten, diskussioner, resor och utbildningar. Verksamheten har gjort nytta och skapat effekt i synnerhet genom att öka synligheten och kunskapen om de nordiska länderna lokalt och genom att engagera och inspirera de redan aktiva nordisterna till att jobba för saken. Nya kontakter har knutits och gamla upprätthållits. Verksamheten har också bidragit till synlighet och ökade kunskaper i och förståelse för svenskan och de nordiska språken. Resultaten och effekterna har nu lagts in i iooi-effektkedjemodellen (bild 6).

Även bidragsgivarna verkar vara ganska tillfreds. Svenska kulturfonden tycker verksamheten är relevant för deras syften och att fonden genom Pohjola-Nordens lokalföreningar kan nå ut över hela Finland till orter där svenskan inte annars hörs och syns.

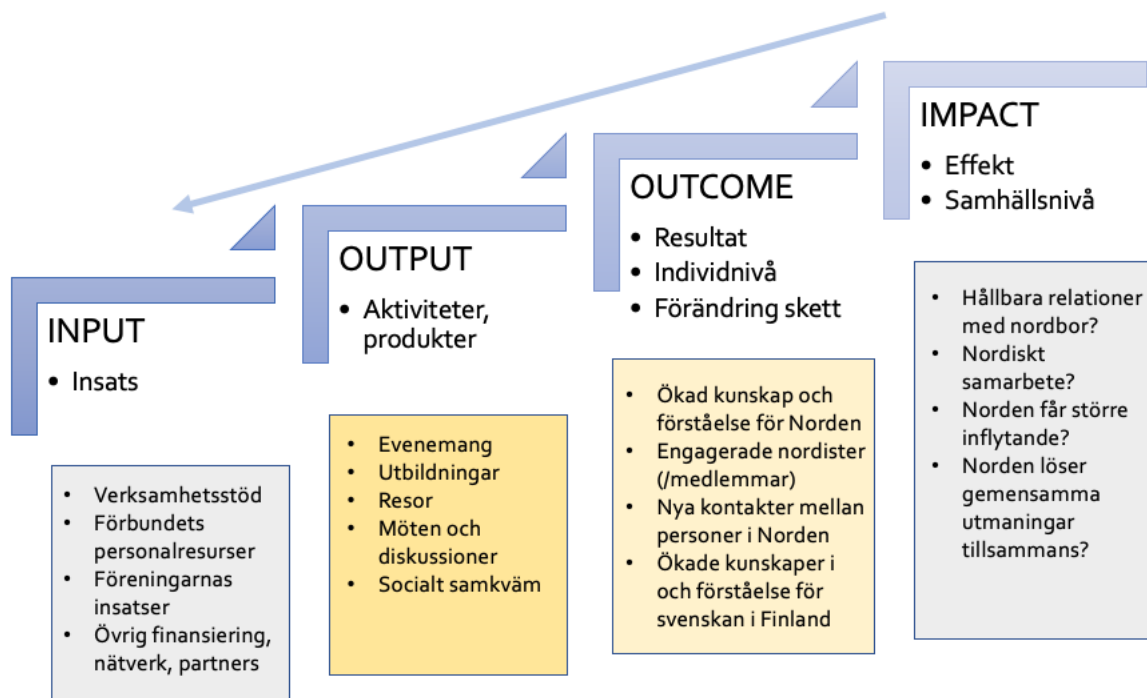

Bild 6. Effekterna för Pohjola-Nordens verksamhetsstöd enligt utvärderingen illustrerat enligt iooi-modellen: insatser, aktiviteter, resultat och förväntad effekt. De gula fälten visar den nytta som denna utvärdering behandlar.

Utvärderingen visar att ännu mer fokus kunde ligga på att skapa kontakter och på så sätt mer konkret fördjupa det nordiska samarbetet.

I denna utvärdering fås inget svar på stora frågor – tex på hur stor effekten har varit, dvs hur många nya kontakter man skapat eller hur många personer fått ökad kunskap om Norden. Framför allt kommer utvärderingen inte åt effekterna på samhällsnivå, det man vill att verksamheten ska mynna ut i, eller åtminstone bidra till. Därför står effekterna på översta trappsteget i bild 6 med ett frågetecken. Man kan till exempel inte mäta inställningen till det nordiska samarbetet blivit positivare i samhället, eller att det uppstått nya hållbara kontakter mellan de nordiska länderna tack vare verksamheten som understöts. Men fast man inte kan mäta det, betyder det inte att det skulle ske förändringar i samhället. Tvärtom, det är en trolig följd. Det motsatta sker åtminstone inte.

Mer effekttänkande in i verksamheten

Utvärderingen visar tydligt att det inte finns någon utbredd systematik i att mäta och bedöma nyttan eller effekterna av verksamheten i lokalföreningarna. Det syns att vissa föreningar är mer erfarna och har nyttotänket med i processerna och kan sätta ord på effekterna. Men helt förståeligt finns det även respondenter som är mindre vana vid det. Det betyder inte att inte verksamheten är meningsfull eller påverkar individer och i förlängningen också samhället.

Det är bra om ett visst effekttänkande följer med under hela verksamhetsprocessen, från planering till slututvärdering – men det får inte bli för invecklat. En djupare förståelse för verksamheten och nya synvinklar är centrala element för att kunna utveckla verksamheten

och hålla den vital. Förutom vilja och kunskap krävs det också mod då man utvärderar genomslagskraften i den egna verksamheten. Vågar man vara uppriktig med hur den egna verksamheten fungerar?

Pohjola-Norden kunde fundera på sin roll i att utveckla effekttänkandet hos föreningarna. Finns det några speciella insatser förbundet upplever ger bäst effekt som de vill prioritera? Hur skulle man skulle kunna stötta och uppmuntra föreningarna att granska effekterna av verksamheten med kritiskt öga?

Om och hur en sådan verksamhet bäst kunde förverkligas är upp till Pohjola-Norden. Personalresurserna är överbelastade och redan nu. Om den inte blir för arbetsdryg och komplicerad gynnar det på sikt verksamheten och känns som ett arbete som förlängningen skapar mer relevant och effektiv verksamhet. Men några exempel på hur man kunde förbättra effekttänkandet ges nedan:

Ett sätt att börja är att få in en fråga i ansökningsblanketten där man ska fylla i förväntad nytta av projektet. I nuläget ska man beskriva projektet och ange målsättningar och målgrupp, samt förväntat deltagarantal – vilket redan styr lite mot att formulera nytta.

Därtill kunde man ordna korta skolningar om att få med nyttotänkandet som en integrerad del i projektet, exempelvis i samband med de seminarier som förbundet redan ordnar om att söka stöd. Med fördel kunde en lättläst guide sammanställas och spridas om några lätta steg att utvärdera effekt. Bra lite längre guider finns redan, bland annat Svenska kulturfondens "3x3. En modell för projektutvärdering" eller på finska på "Hyvän mitta" - projektets webbplats. Men hjälp av dem skulle de som söker lättare kunna fylla i frågorna om effekt eller nytta i ansökningsblanketten.

Ett mer resurskrävande jobb är att Pohjola-Norden själv skulle följa upp verksamheten hos några lokalföreningar årligen för att få grepp om vilken effekt bidragen gör. Detta skulle förstås göras i positiv anda för att signalera intresse till fältet, inte som ett kontrollmoment. Samtidigt upprätthåller man en närmare dialog med lokalföreningarna och lär sig om behoven och verksamhetsförutsättningarna. I ansökningskriterierna skulle man informera att Pohjola-Norden djupdyker i några projekt eller verksamhet varje år. Då förmedlar man också till bidragsmottagarna att det är viktigt att fundera på resultat och effekter.

Då förbundet planerar framtida åtgärder är viktigt att beakta att det finns en risk att ansökningsförfarandet blir alltför tungt och invecklat för stödsummor som är relativt små. Föreningarna kan uppleva ökad detaljstyrning från förbundet. Det man inte vill är att föreningarna slutar söka på grund av för arbetsdryg ansökningsprocess.

6. Hur fungerar processen?

Hur väl den praktiska processen fungerar inverkar på kvaliteten av ansökningarna, och därmed i förlängningen också kvaliteten och genomslagskraften av verksamheten i lokalföreningarna. Pohjola-Norden bör ha ett system som uppmuntrar möjligast många goda

ansökningar. Och omvänt, att inga bra sökande blir avskräckta på grund av ett för komplicerat system.

Enligt intervjuerna med Pohjola-Norden har förbundet haft en ambition att göra ansökningsförfarandet enkelt och lättförståeligt. Man har också valt att ha ett aktivt grepp kring kommunikationen och finnas tillgängliga för frågor och stöd under processen. Det verkar förbundet ha lyckats med på ett förvånansvärt bra sätt.

Processen kring Svenska kulturfondens förbundspaket fungerar i det stora hela bra, tycker mottagarna (bild 7). Tre fjärdedelar är nöjda eller delvis nöjda. Samtidigt är 15 % av respondenterna helt av den åsikten att förändringar behövs i systemet, och 21 % delvis av den åsikten.

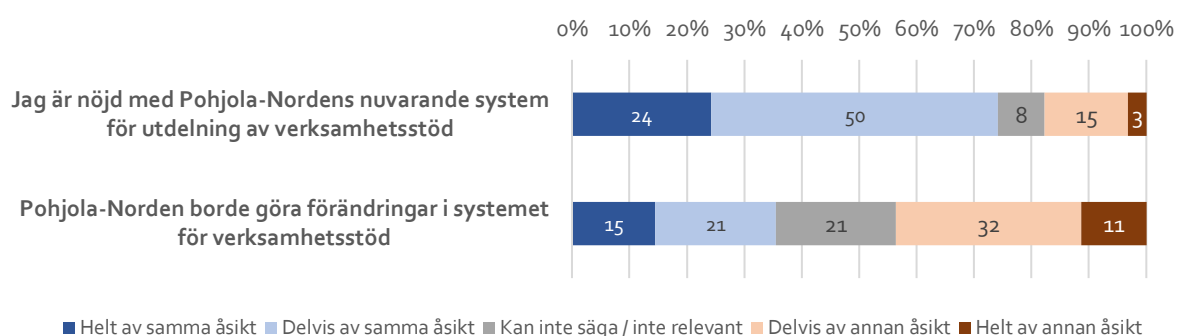

Bild 7. Ta ställning till följande påståenden om den verksamhet som ni fått stöd för? Procentuell andel av respondenterna som håller med eller inte med om påståendena (N=63). (Källa: Enkätundersökning för utvärderingen 2023)

Även ett kvantitativt mått, ett vitsord, samlades in. I enkäten skulle respondenterna från lokalföreningarna betygsätta hur hela processen kring verksamhetsstöden fungerar, från ansökning till användning och rapportering. Skalan var 0 till 10 (0=mycket dåligt, 5=neutral, 10=mycket bra).

Medelvärde för
processen med
verksamhetsstöden
7,3

Medelvärdet för de 63 svaren är 7,3 (median 8,0) vilket är klart godkänt, även om det inte precis är toppbetyg. Respondenter från små föreningar är lite nöjdare än respondenter från mellanstora eller stora föreningar (7,8 och 7,1). Några större regionala skillnader syns inte. Medelvärdet för respondenter som kom från en lokalförening i södra Finland eller från en förening från övriga landet var ganska lika (7,4 och 7,2).

I enkätsvaren kan man avläsa många positiva omdömen: att tröskeln att ta kontakt med förbundet om man behöver hjälp är mycket låg, att instruktionerna över lag uppfattas vara

tydliga och att ansökningssystemet inte är för komplicerat (bild 8). Lokalföreningarna verkar också få tillräckligt med information från förbundet om verksamhetsstöden.

Mun mielestä toimintatuet toimii hyvin. Oikein näpsäkkä ja hyvä systeemi ja selkeä haku. Liitto ohjannut vähän mihin käytetään. Ei moitittavaa. Hyvin organisoitu.

Prosessit ovat mielestäni selkeät, helpot ja tasapuoliset. En oikein keksi kehittämissideita.

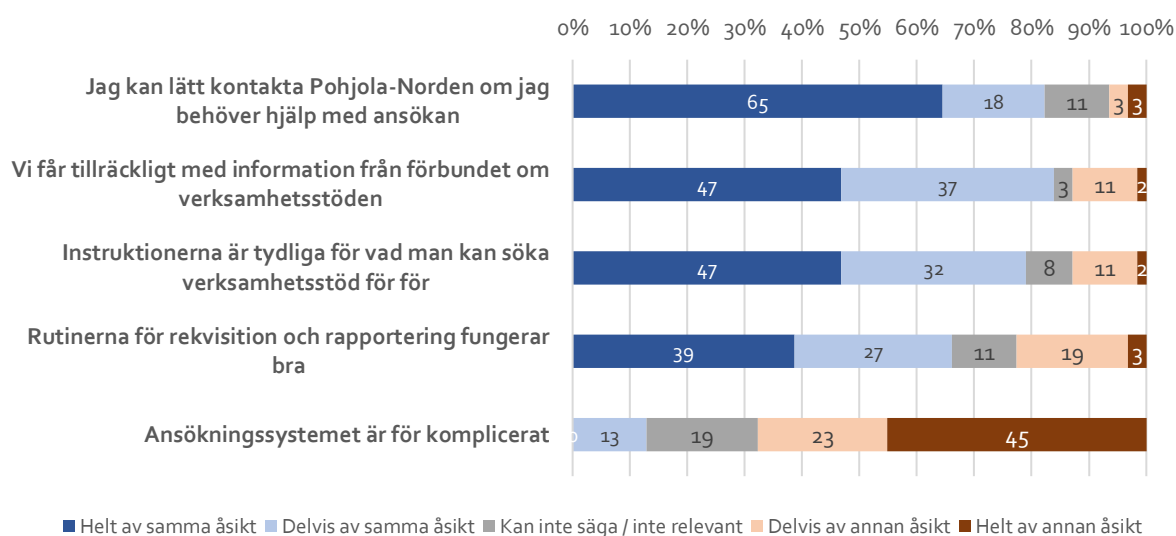

Bild 8. Ta ställning till följande påståenden om den verksamhet som ni fått stöd för? Procentuell andel av respondenterna som håller med eller inte med om påståendena (N=63). (Källa: Enkätundersökning för utvärderingen 2023)

Det finns naturligtvis utrymme för förbättring. Här listas några områden som de föreningsaktiva vill åtgärda, som nämndes fler än en gång.

- Rekvisitionen av medlen tycker flera är onödig byråkrati
- Processen är för lång, vilket binder föreningarna väldigt tidigt (man måste i november ha alla planer klara för hela nästa verksamhetsåret).
- Det ska vara möjligt att spara sin ansökan eller hitta de uppgifter man lämnat.
- Tydlighet behövs i förklaringarna som syns på föreningens bankkonto om vad man fått stöd till.

Nedan några beskrivande citat:

Kun on tehty rahoituspäätös on ajan ja energian tuhlaamista tehdä vielä erikseen maksatuspyyntö. Homma pitäisi olla kerralla selvä KYLLÄ tai EI.

Då ansökan är gjord på intra, fås kvittering, men inget utskriftsbart exemplar av den ifyllda ansökningsblanketten. Den borde komma till sökandens e-post.

Hakuprosessi pitäisi järjestää kaksi kertaa vuodessa; loppuvuodesta seuraavan kevään tapahtumiin ja touko-kesäkuussa loppuvuoden tapahtumiin. Kerran vuodessa tapahtuva haku (marraskuussa) tarkoittaa käytännössä, että seuraavan vuoden syksyllä suunnitellut tapahtumat ovat hakuvaiheessa vielä erittäin epävarmoilla pohjilla (kustannustaso, muut kilpailevat tilaisuudet, yhteistyökumppaneiden sitoutuminen).

Ennen oli kaksi kertaa vuodessa haku, se mahdollisti nopeamman reagoinnin, nyt pitää ko joulutammikuussa suunnitella koko vuoden toiminta. Vanhoja ihmisiä mukana, eivät voi tai eivät halua suunnitella elämää niin pitkälle "jos vaikk mää kuole enne sitä".

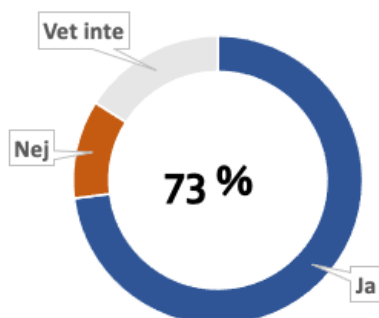
Prosessi on toiminut kahtena viime vuotena kohtuullisen hyvin. Se vain on hyvin vaativa yhdistysten omalle toiminnan suunnittelulle, kun suunnitelmat seuraavalle vuodelle pitää ainakin luonnostella marraskuun loppuun mennessä tukien hakua varten. Tukipäätökset ovat olleet ajoissa ja se tietysti tukee toiminnan järjestämistä.

7. Förbundets roll – stöd och styrning

Styr förbundet för starkt lokalföreningarna och deras verksamhet? Det undrar man på Pohjola-Nordens förbundskansli. De antar också att föreningarna förväntar sig mycket personligt stöd av förbundets personal. Pohjola-Norden har tidigare varit en betydligt större organisation och haft mer resurser, vilket fortfarande avspeglas i förväntningarna. Vad visar utvärderingen?

Oron verkar obefogad. Utvärderingen tyder inte på att förbundet skulle styra verksamheten för mycket. Tvärtom. Enligt lokalföreningarna är det helt okej, till och med önskat, att förbundet leder in på viss verksamhet då det gäller just verksamhetsstöden. Bara 5 % svarar "ja" på den direkta frågan om förbundet styr för mycket (bild 9).

"Får ni tillräckligt med stöd från förbundet för att ansöka och använda verksamhetsstödet?"

"Tycker du förbundet styr verksamheten för mycket?"

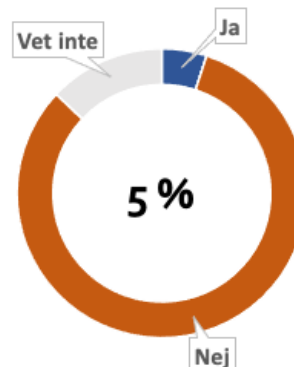

Bild 9. Fördelningen av svaren (%), i mitten av cirkeldiagrammet andel som svarat ”ja” på frågan. (N=63)
(Källa: Enkätundersökning för utvärderingen 2023)

De få respondenter som tycker att förbundet styr för mycket önskar mer frihet i lokalverksamheten. En formulering låter så här:

Kansalaisjärjestötoiminnan tulee lähteä alueen asukkaiden toiveista ja tarpeista. Pohjoismaisen yhteistyön sisältö on erilaista alueilla, joissa esim. ruotsin kielen ja kulttuurin vaikutus ei ole kovin vahva. Pohjola-Nordenilla voi ja pitää olla yhteiset tavoitteet, mutta se, miten niihin pyritään, pitäisi olla paikallistason päätettävissä. Yksi malli ei sovi kaikille ja erilaiset toteuttamistavat pitää sallia.

Pohjola-Norden erbjuder redan möjligheter att skapa nytt inom ramen för nuvarande system. Det vissa lokalföreningar kanske skulle behöva är en starkare push framåt och mer stöd för att komma i gång med nya saker. Respondenterna tycker också att Pohjola-Norden uppmuntrar till nya idéer.

Lokalföreningarna är annars övervägande nöjda med den support de får från förbundet för att ansöka och använda verksamhetsstödet. Nästan tre fjärdedelar av respondenterna tycker de får tillräckligt med stöd och bara en tiondel ville ha mer. Ett anmärkningsvärt bra resultat för en organisation som under de senaste åren krympt och har allt mindre personalresurser.

Förbundet har valt en aktiv roll gentemot föreningarna, som förstås kräver en del. Efter coronapandemin genomfördes till exempel en satsning då lokalverksamheten hade tagit stryk. Från kansliet ringde man till alla föreningar, med syftet att uppmuntra dem att få i gång sin verksamhet igen och söka verksamhetsstöd. En insats som säkert uppskattades och som troligtvis bidrog till att verksamheten återupplivades i vissa lokalföreningar som legat på sparlåga.

Vissa tycker att förbundet borde ta en ännu större roll. Något som inte endast hänger ihop med processerna, men framkommer tydligt både i enkäten och intervjuerna, är en önskan att förbundet är mer synligt och engagerar sig i lokalverksamheten på fältet. Många skulle gärna skapa verksamhet, till exempel ett större evenemang, tillsammans med förbundet.

Förtroendet för Pohjola-Norden för att medlen delas rättvist är högt (bild 10). Bara en tiondedel är av en annan åsikt, helt eller delvis. Förbundet upplevs också agera öppet och transparent i hur verksamhetsstöden delas ut. Tre fjärdedelar av respondenterna håller helt eller delvis med om påståendet, vilket kan ses om en hög siffra. Pohjola-Norden har till exempel en utmärkt praxis att rapportera till vilka ändamål stöd har beviljats, inte bara till vem. Även projektets målsättningar kan läsas i besluten, vilket ger ökad insyn, och kanske också kan inspirera andra.

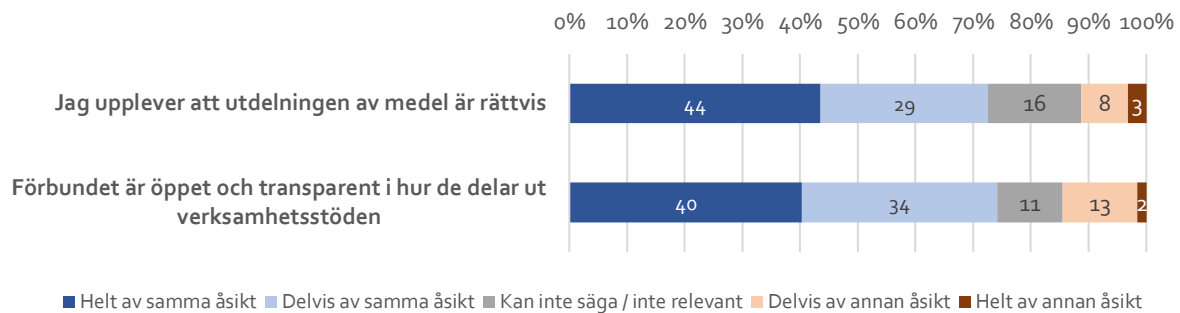

Bild 10. Ta ställning till följande påståenden om den verksamhet som ni fått stöd för? Procentuell andel av respondenterna som håller med eller inte med om påståendena (N=63). (Källa: Enkätundersökning för utvärderingen 2023)

En uppgift där förbundet måste fundera på om de bör ta en aktivare roll i är i att främja tillgänglighet, hållbarhet och mångfald i verksamheten. De börjar bli värden som ska synas i verksamheten och vilka det ställs allt högre krav på.

Pohjola-Norden ville ha denna punkt med i utvärderingsuppdraget. Det kändes lite lösryckt, då förbundet inte verkar ha några riktlinjer eller instruktioner för lokalföreningarna hur dessa frågor ska beaktas. Inte heller hittades någonting om Pohjola-Nordens värdegrund, som man kunde ha pejlade svaren mot. Samtidigt ger det möjligheten att granska om föreningarna tycker att tillgänglighet, hållbarhet och mångfald finns med i verksamheten även utan att det uttalat ställs krav på det.

I enkäten ställdes frågan: "Har ni beaktat frågor kring hållbarhet, tillgänglighet och mångfald i er verksamhet? På vilket sätt?". Frågan är abstrakt formulerad och det visade sig också att den är svår att besvara. För många är det oklart vad det egentligen betyder. Flera svarade öppet att de inte förstår vad som menas, och många svarade också rakt ut nekande, att de inte tänkt på dessa frågor. Av de få exempel som gavs, var få konkreta. Naturligtvis fanns det en del välformulerade beskrivningar också bland svaren, bland annat om att främja kollektivresor och att samåka, att arrangera evenemang i tillgängliga utrymmen, att man arrangerar evenemang för personer i olika åldrar och på olika språk. Ett exempelsvar från en förening som helt tydligt funderat på frågorna:

Mietimme tarjoiluja ja toteutusta kestävyden näkökulmasta ja olemme myös käsitelleet kestävyden teemoja pohjoismaisista näkökulmista tilaisuuksissamme. Tilaisuuksissa huomiomme esteettömyyden kulkemisen näkökulmasta ja pyrimme pitämään tilaisuutemme ilmaisina tai maltillisilla kustannuksilla saavutettavana. Kielen osalta pyrimme olemaan säännönmukaisesti kaksikielisiä ja myös englanniksi saa palvelua.

Om Pohjola-Norden vill att verksamheten ska bli mer inkluderande och hållbar, bör förbundet kommunicera det tydligare till föreningarna, och helst ge verktyg till VAD man ska tänka på och HUR man kan göra det.

8. Inför framtiden: traditioner och nytänkande

I detta avsnitt diskuteras förbundets och föreningarnas roll vidare. Hur kunde framtiden se ut? Kan man fortsätta med de redan inkörda systemen? Hur tar man till vara och sporrar nytänkande i förbundet och i lokalföreningarna?

Gammalt och nytt – utveckla programpaketen

Undersökningen visar att de flesta lokalföreningar gärna vill fortsätta göra samma eller liknande verksamhet man gjort tidigare, hela 93 % håller helt eller delvis med om påståendet. Man fortsätter gärna med de traditioner man byggt på orten, ett gott exempel är anordnandet av Lucia-fester. Det är bekant och riskfritt, och kan också vara ett effektivt sätt att nå ut.

[suurimman hyödyn saa mielestäni] perinteisillä tapahtumilla, jotka eivät ole kaukana ja eivät maksa paljoa. Suurin osa jäsenistä on ikäihmisiä.

se toiminta jossa riskit ovat minimi, esim. kunnan tai seurakunnan kanssa yhteiset jossa kävijämäärä on taattu ja kustannukset minimissä jossa liikkuu mahdollisia uusia jäseniä

Detta ska inte ses som något negativt, utan ett tecken på att det finns återkommande, etablerad verksamhet runt om i landet. Då verksamhetsförutsättningarna för föreningarna är så olika, är det bra att det finns så enkla sätt så möjligt att skapa verksamhet. Har man små resurser gör man det man kan.

Nykyisellään emme pysty toimimaan laajasti. Tulisi saada uusia toimijoita mukaan ja nuorempia.

Meitä on pieni porukka tekemässä, tuskin jaksaisimme paljoa enempää

Pohjola-Nordens färdiga programpaket har varit ett genidrag. Det blir klart enklare för föreningarna att genomföra samma evenemang varje år än att uppfinna hjulet på nytt. Man kan också ta vara på lärdomarna och kontakterna, bygga vidare på det som fungerar och hoppa delar som inte varit så bra. En stor fördel är också att föreningarna vet att de får stödet på 100 euro, och inte behöver vänta på beslut och rekvisering. Lokalföreningarna uppskattar helt klart stöden för program i den nordiska verksamhetsmenyn. Framför allt evenemang som Nordens dag, Nordisk litteraturvecka och Lucia är kärnverksamhet i många lokalföreningar.

Men det finns också en annan sida. En berättigad fråga som ställs både från förbundets och från vissa föreningars håll är om de färdiga programpaketen begränsar verksamheten. Håller de tillbaka nya verksamhetsformer och idéer?

Att ha färdiga paket gör ansökan lätt men utvecklar inte alternativ. Tycker att förbundet inte satsar tillräckligt för att tänka i nya banor.

Nordisk meny -understödet är rätt styrande, det finns inte mycket spelrum för andra spontant påfunna initiativ.

Enkätundersökningen visar att det bland lokalföreningarnas medlemmar finns många nya idéer för verksamheten. Hur tas idéerna till vara på bästa sätt?

Ett tydligt önskemål som återkommer, är att förbundet skulle bredda verksamhetsmenyn.

Mer frihet till vad stöden kan nyttjas till, vad som ligger i tiden och kan tänkas intressera medlemmar och potentiella sådana. Det är ju inte frågesport eller Lucia som behöver vara aktuella varje år, mer variation och idéer till föreningarna!

Det kan kännas övermäktigt att starta något nytt på föreningsnivå, om man inte har en väldigt aktiv medlemskår. Här kunde förbundet ge verktyg till lokalföreningarna att förnya sig. Man skulle kunna hjälpa föreningarna att omvärldsbevaka och inspirera till aktuell verksamhet. Det handlar förstås om så mycket annat om resurser, men framför allt om vilken roll förbundet vill ta.

Exempelvis kunde förbundet vartannat år presentera ett nytt paket eller en schablon för en verksamhetsidé som helst skulle anknyta till något aktuellt tema inom de nordiska länderna. Det kunde vara ett stödpaket för att arrangera ett försvarspolitiskt samtal på lokalnivå: vilka aktörer kunde vara representerade, vilka frågeställningar borde lyftas från de olika nordiska länderna och namn på bra personer från de andra nordiska länderna att bjuda in. Om man vill satsa kunde man samlas en sakkunniggrupp med utomstående nordister som kunde ge input till verksamheten, och som även kunde knytas an till verksamheten.

Tanken med olika specialteman varje år är säkert inte ny. I Pohjola-Nordens verksamhetsplan för 2022 anges årliga teman för lokalföreningarna. De olika teman bestäms i förbundsmöten och de är:

2022 Hållbarhetstänkande

2023 Kultur och samarbete med andra organisationer

2024 100-årsfirande

Det är oklart hur dessa teman kopplas till lokalföreningarnas verksamhet och fördelningen av verksamhetsstöd. Det finns troligtvis en ambition att fokusera på vissa teman, vilket är en god idé. Men frågan är hur de i praktiken syns i utdelningen och i verksamheten på lokalnivå.

Små eller stora stöd?

En fråga som lyfts ibland är om de små stöden till lokalföreningarna ger så bra effekt som att stöda större, men färre projekt. Ska man satsa brett men smått eller stort men smalare? Det finns en uppfattning att verksamheten utvecklas snabbare då man uppmuntrar aktörerna att tänka större.

Utvärderingen visar tydligt att de små verksamhetsstöden som årligen delas ut till föreningarna är mycket viktiga. Den lokala verksamheten som åtminstone delvis finansieras

av verksamhetsstöden är kärnan av Pohjola-Nordens verksamhet runt om i landet. Den värderas högt också bland Svenska kulturfonden – de är nöjda att det nordiska och svenskan syns även på finskspråkiga orter, små och stora.

Samtidigt skulle Pohjola-Norden ha behov av att samla nytänkande från fältet och uppmuntra till att utveckla verksamheten. Är då större projekt som genomförs i samarbete mellan olika aktörer rätt väg att gå?

I enkäten ställdes en fråga om föreningarna är redo att skära från de mindre stöden för att en del av förbundspaketet skulle kunna riktas till större verksamhet. I den frågan är lokalföreningarna tudelade (bild 11). Andelen som förhåller sig negativt eller är osäkra är dock klart större. Som tidigare konstaterats är föreningarna ganska nöjda med de nuvarande stöden.

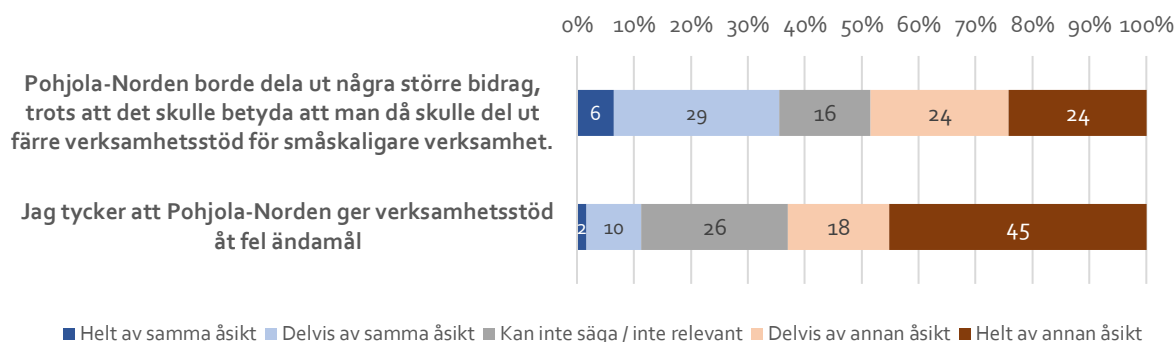

Bild 11. Ta ställning till följande påståenden om den verksamhet som ni fått stöd för? Procentuell andel av respondenterna som håller med eller inte med om påståendena (N=63). (Källa: Enkätundersökning för utvärderingen 2023)

För att få till större bidrag utan att man äventyrar den viktiga och mer småskaliga verksamheten behövs mer finansiering. Att justera fördelningssystemet och dela ut mindre av summan 50 000 € till föreningarna som traditionella verksamhetsstöd är en stor risk. Man vill inte hamna i en situation där de mindre föreningarnas verksamhet dör ut. Det är alltid svårare att starta om den nordiska verksamheten än att hålla den gamla vid liv. Det är vanligt att föreningsverksamheten går i vågor och kan stundtals ligga ganska lågt. Men rätt som det är kan en småskalig verksamhet få ett uppsving om nya medlemmar går med i föreningen.

Flera lokalförbund hoppas ändå på att förbundet någon gång kunde dela ut större bidrag, om de lyckas få ihop medel till det:

Ehkä voisi koko liitto saada silloin tällöin, joka kolmas vuosi esim. reilumman tuen vähän isomman tapahtuman toteutukseen, erityisesti jonkun pohjoismaisen tapahtuman saamiseksi ja pohjoismaisen yhteisöllisyyden lisäämiseksi. Musiikki-, kirjallisuus- tai kuvataidealueelta.

I nuläget ligger bollen hos föreningarna för att samla ihop större summor.

En sak Pohjola-Norden redan gör, men kan utveckla vidare, är att sporra och utbilda till att söka stöd från olika instanser. Det finns behov och önskemål för det:

Tarvitsemme paikallista rohkeutta suunnitella ja hakea isompiin hankkeisiin erilaisista lähteistä rahoitusta.

Om föreningarna vill göra något större säger Svenska kulturfonden i intervjun att det finns möjligheter till tilläggsfinansiering också från dem. Men då ska föreningarna gå via förbundet, inte direkt till fonden. Detta är dock ganska oklart kommunicerat och borde spridas tydligare.

Vissa föreningar har redan stor erfarenhet av att söka medel och av att arrangera evenemang tillsammans med andra lokalföreningar eller aktörer. Regionverksamheten är ett exempel på det. Så förutsättningar och förståelse för större samarbeten finns redan.

En ny strategi och vision behövs

Ett av de tydligaste resultaten utifrån hela utvärderingen är att Pohjola-Norden behöver formulera en tydlig strategi och vision för sitt arbete, och visa vilken roll den lokala verksamheten har i helheten. Tydliga målsättningar saknas även för vad man vill åstadkomma med verksamhetsstöden från Svenska kulturfonden. Det är viktiga pusselbitar för utvecklingsarbetet med verksamhetsstöden. Glädjande är att arbetet redan är i gång inom förbundet.

Under strategiprocessen bör lokalföreningarna involveras i arbetet. När det är klart är det viktigt att visionen kommuniceras ut öppet och tydligt till medlemmarna, och att den visar hur förbundet och medlemmarna arbetar tillsammans mot samma mål, men på något olika sätt. Det behövs en stark sammanhållning, men också mer förståelse för de olika roller som förbundet och lokalföreningarna har. Det kunde också bidra till realistiska förväntningar på varandra. Inte helt enkelt utvecklingsarbete, och det kommer att ta tid.

Även finansören, Svenska kulturfonden borde involveras. Intervjuerna visar att dialogen mellan Svenska kulturfonden och Pohjola-Norden har förstärkts under senare år, vilket är positivt.

Internt är det också viktigt att Pohjola-Norden har en strategi för hur de arbetar med verksamhetsstöden och lokalföreningarna. Hur högt prioriterar man denna uppgift nu, då resurserna har blivit mindre? Det kan ingen annan svara på än förbundet själv.

9. Slutsatser och utvecklingsförslag

I detta avslutande avsnitt sammanfattas slutsatserna av utvärderingen och ges förslag för att utveckla utdelningen av verksamhetsstöd. Flera av slutsatserna och förslagen är säkert bekanta för uppdragsgivarna, men det finns ett värde i att skriva ner även saker som kan uppfattas självklara.

Utvecklingsförslagen bygger på utvärderingens material och resultat, men också utvärderarens tolkningar och bedömningar. Pohjola-Norden måste naturligtvis själv (i samråd med Svenska kulturfonden) överlägga hur förslagen passar in i förbundets förutsättningar. Förbundet har den bästa sakkunskapen och insynen i verksamheten. Många nyanser och även fakta uppdagas inte i externa utvärderingar.

Föreningsverksamheten har genomgått stora förändringar de senaste åren. Medlemstalen sjunker och föreningarnas medelålder stiger. Nya, mer ostrukturerade sätt att organisera sig utmanar de traditionella föreningarna. Coronapandemin drabbade verksamheten hårt och verksamheten i Pohjola-Norden har fått sig en hård törn då ekonomiska oegentligheter avslöjats år 2021.

Intresset för det nordiska däremot har fått ett uppsving. I och med Rysslands anfall mot Ukraina och Nato-medlemskap har Finlands koppling till väst och i synnerhet Norden stärkts. Det finns ett momentum för Norden.

Det är mot denna komplexa bakgrund verksamhetsstöden utvärderats.

Slutsatser

Undersökningen visar på en övergripande nivå att Svenska kulturfondens verksamhetsstöd till Pohjola-Nordens lokala verksamhet används på ett ändamålsenligt sätt. Verksamheten som understöds är relevant för både Pohjola-Norden och Svenska kulturfonden. Båda organisationers syften är breda och kan därför inkludera mångsidig och lite spretig verksamhet. Det är positivt på så sätt att lokalföreningarna inte är så bundna, utan kan skapa en verksamhet som engagerar dem själva.

Enligt utvärderingen är den verksamhet som Pohjola-Norden och Svenska kulturfonden understött imponerande med tanke på hur små stöden är. Pohjola-Norden och Svenska kulturfonden får mycket för pengarna. Det ordnas evenemang, möten, diskussioner, resor, språkkurser och mycket mer. Lokalföreningarna genomför planenligt verksamheten som man ansöker stöd till. Stöden till lokalföreningarna är små och lokalföreningarna lägger in förhållandevis stora person- och ekonomiska insatser.

Verksamhetsstöden är samtidigt väldigt viktiga för de flesta lokalföreningar, rentav avgörande för en del av lokalföreningarnas existens. Utvärderingen visar att stöden sporrar till att arrangera lokal verksamhet, även om inte verksamhetsstöden täcker alla kostnader, och det hjälper att hålla liv i verksamheten.

Den lokala verksamheten som fått verksamhetsstöd har gjort nytta på många sätt, i synnerhet genom att öka synligheten och kunskapen om de nordiska länderna lokalt och genom att engagera och inspirera de redan aktiva nordisterna till att jobba för saken och fördjupa även deras förståelse för Norden. Nya kontakter har knutits och gamla upprätthållits. Det förefaller också att verksamheten har bidragit till synlighet och ökade kunskaper i och förståelse för svenskan och de nordiska språken. Lokalföreningarnas verksamhet når tusentals, om inte tiotusentals finländare årligen. Både Pohjola-Norden och

Svenska kulturfonden ser ett stort mervärde i att Pohjola-Nordens lokalföreningar kan nå ut och stärka det nordiska och svenska i hela Finland, även på helt finskspråkiga orter.

Utvärderingen visar att ännu mer fokus kunde ligga på att skapa fler äkta möten och kontakter över gränserna. Det skulle mer konkret fördjupa det nordiska samarbetet och stimulera verksamheten ytterligare. Fler kontaktskapande aktiviteter önskas av både finansiärerna och lokalföreningarna själva.

Effekttänkandet är ett utvecklingsområde som identifieras i utvärderingen. Den lokala verksamheten kan bli ännu starkare om föreningarna utvecklar förmågan att diskutera och bedöma nyttan eller effekterna av verksamheten. Det förefaller inte finnas någon allmänt spridd systematik i det. Att under olika skeden i verksamheten ställa frågan om vilken nytta aktiviteten leder till, kan ge en större förståelse för verksamheten och hjälpa de föreningsaktiva att hålla rätt fokus. Det har positiva konsekvenser för verksamhetens kvalitet och genomslagskraft. Att ha med ett större effekttänkande behöver och får inte vara invecklat och arbetsdrygt.

Pohjola-Norden kan fundera på hur man kan sporra till ökat effekttänkande hos föreningarna. Vilken roll vill man ta? Här finns det olika modeller. För det första bör förbundet vara tydligare med vad Pohjola-Norden vill prioritera, vem man ska nå med verksamheten och kanske uppmana till några speciella insatser som de upplever ger bäst effekt. Att få in en fråga i ansökningsblanketten där man ska fylla i förväntad nytta av projektet styr åt rätt håll. Förbundet kunde också utbilda om nyttotänkandet i samband med olika seminarier. Ett mer resurskrävande jobb är att Pohjola-Norden själv skulle följa upp verksamheten hos några lokalföreningar årligen för att få grepp om vilken effekt bidragen gör. Detta ska ses som en positiv insats, då man samtidigt upprätthåller en närmare dialog med lokalföreningarna och lär sig om behoven och verksamhetsförutsättningarna.

Processen med verksamhetsstöden fungerar också för det mesta bra och den känns inte för komplicerad. Förbundet stöder lokalföreningarna aktivt i ansökningsprocessen med sina personalresurser, och det uppskattar föreningarna. Respondenterna ger processen ett vitsord på i snitt 7,3 på en skala 0–10, vilket är klart godkänt. Positivt är att förbundet åtnjuter ett stort förtroende för att medlen delas rättvist och för att agera öppet och transparent i hur verksamhetsstöden delas ut.

Det finns förstås utrymme för förbättring. Tydliga utvecklingsområden att tänka på som kommer upp i utvärderingen är bland annat systemet för rekvisition, som anses byråkratiskt. Vissa lokalförbund är också kritiska till att ansökningsprocessen blir för lång från planering till genomförande. Föreningarna bör väldigt tidigt, i november, bör ha alla planer klara för hela nästa verksamhetsår, till exempel Luciafest i december året efter. Men detta förfarande kan vara svårt att åtgärda då Svenska kulturfonden beviljar förbundspaketet en gång om året, i oktober. En möjlighet är att förbundet med Svenska kulturfondens medgivande enas om att spara halva summan 25 000 €, och ha en andra ansökningsrunda i april-maj. Men det ökar troligtvis på arbetsbördan på förbundet.

Verksamhetsstöden har en viktig roll i att aktivera lokalföreningarna och att stöda gräsrotterna i det nordiska samarbetet. Samtidigt skulle Pohjola-Norden ha behov av att

samla nytänkande från fältet och uppmuntra till att utveckla verksamheten. Mycket av den nuvarande verksamheten är återkommande och samma evenemang arrangeras varje år. Hur förnyelse kunde stimuleras bör förbundet tänka till om. Många lokalföreningar skulle behöva både en energikick och konkreta verktyg för att utveckla nya verksamhetsformer. Varierad och dagsaktuell verksamhet bidrar säkert också med mer inspiration och glädje till de föreningsaktiva. Det ska finnas ett värde också för medlemmarna. För att man ska jobba frivilligt måste det ge något.

Det finns olika sätt att skapa verktyg för förnyelse – att omvärldsbevaka och inspirera till aktuell verksamhet. Det handlar förstas som så mycket annat om resurser, men framför allt om vilken roll förbundet vill ta. Förbundet kunde till exempel vartannat år presentera ett nytt paket eller en schablon för en verksamhetsidé som helst skulle anknyta till något aktuellt tema inom de nordiska länderna. Det kunde exempelvis vara ett stödpaket för att arrangera ett försvarspolitiskt samtal på lokalnivå: vilka aktörer kunde vara representerade, vilka frågeställningar borde lyftas från de olika nordiska länderna och namn på bra personer från de andra nordiska länderna att bjuda in. Genom att grunda och knyta an en sakkunniggrupp med utomstående nordister till verksamheten skulle man kunna få idéer och substanskunnande till verksamheten.

Ett positivt resultat i utvärderingen var att föreningarna inte uppfattade att förbundet styrde den lokala verksamheten för mycket. Förbundets oro var obefogad på den punkten. Över lag fanns mycket välvilja och förståelse för Pohjola-Nordens personal då de hanterar de aktuella svårigheterna. Och att värna om sammanhållningen mellan föreningarna och förbundet är fortsatt viktigt. Förbundet och medlemmarna ska jobba mot samma övergripande mål, för att få verksamheten att hänga ihop, men att man gör det på olika sätt. Det viktigt att kommunicera till medlemskåren att förbundet arbetar med intressebevakning medan lokalföreningarna står för verksamheten. Det behövs en stark sammanhållning, men också mer förståelse för de olika roller som förbundet och lokalföreningarna har. Det kunde också bidra till mer realistiska förväntningar på varandra.

Ett av de tydligaste resultaten utifrån hela utvärderingen är att Pohjola-Norden behöver formulera en tydlig strategi och vision för sitt arbete, och visa vilken roll den lokala verksamheten har i helheten. Just nu förefaller det inte finnas någon klar bild om målsättningarna eller i vilken riktning verksamhetsstöden skall utvecklas. Tydliga målsättningar saknas även för vad man vill åstadkomma med verksamhetsstöden från Svenska kulturfonden. Ett exempel är om Pohjola-Norden vill att verksamheten ska bli mer inkluderande och hållbar. Då bör förbundet kommunicera det tydligare till föreningarna, och helst ge verktyg till VAD man ska tänka på och HUR man kan göra det. Glädjande är att arbetet med strategi redan är i gång inom förbundet.

Sist men inte minst en reflektion som följt med under hela utvärderingsarbetet. Verksamhetsstöden är små, totalt delas bara 50 000 € ut till nästan 80 lokalföreningar och till regionverksamhet. Förbundet satsar ganska stora personalresurser på att stötta lokalföreningarna i processen och i verksamheten. Det är ytterst positivt att förbundet har en stark vilja att säkra verksamhetens relevans och utveckla den vidare genom att utvärdera verksamhetsstöden. I utvärderingen identifieras också flera steg framåt, men den stora frågan är: Hur mycket av förbundets resurser kan läggas ner på styrningen av

verksamhetsstöden och aktiviteterna i de lokala föreningarna? Hur viktigt är det och ska den prioriteras? Det är något som Pohjola-Norden måste överväga, i synnerhet i en situation då personalresurserna är små. Det förefaller som en omöjlig uppgift att göra allt smidigt och strategiskt. Men viktigt att komma ihåg är att den verksamhet som genomförs i lokalföreningarna är klart större och mer betydelsefull än vad stödsummorna indikerar.

Utvecklingsförslag

Utifrån utvärderingens resultat och slutsatser sammanfattas här kort de centrala förslagen på åtgärder som Pohjola-Norden kunde ta i beaktande i framtiden.

1. Formulera en gemensam vision och strategi för Pohjola-Norden, där den lokala verksamheten i medlemsföreningarna hänger samman med förbundets syfte.
 - Vad är målsättningarna med lokalföreningarnas verksamhet och vad är förbundets roll?
 - Kommunicera ett klart syfte, som genomsyrar verksamheten.
 - Involvera lokalföreningarna i strategiprocesen.
 - Var tydligare i instruktionerna då man söker verksamhetsstöd om man önskar att prioritera någon viss typ av verksamhet eller vill främja hållbara och inkluderande aktiviteter.
2. Fortsätt dela ut verksamhetsstöd till lokalverksamheten, även små summor. De sporrar till nordisk verksamhet runt om i landet och är avgörande för flera förenings existens.
 - Fortsätt med de färdiga programpaketen i den Nordiska verksamhetsmenyn, men komplettera med nya. De uppskattas för sin enkelhet.
 - Prioritera verksamhet som skapar nya nordiska, gränsöverskridande kontakter och verksamhet som upprätthåller existerande band.
3. Uppmuntra och utbilda lokalföreningarna i att utveckla effekttänkandet i sin verksamhet för bästa möjliga relevans
 - Bara att diskutera och fundera på hur verksamheten påverkar andra människor är ett viktigt steg.
 - Lägg in en fråga om förväntad nytta i ansökningsblanketten.
 - Lägg in en fråga i ansökning och redovisning om hur verksamheten fyller Pohjola-Nordens och Svenska kulturfondens syften.
 - Samtidigt – se till att inte ansökningsprocessen blir för tung eller invecklad
4. Uppmuntra till samarbeten mellan olika aktörer, så väl mellan flera lokalföreningar eller mellan lokalföreningar och andra aktörer i samhället. Mer muskler ger oftast större effekt, främjar kontaktskapande och uppmuntrar till nya verksamhetsformer.
5. Inspirera till nytänkande och dela med er om det roliga och meningsfulla med nordisk verksamhet. Verksamheten ska vara givande för de frivilliga själva.

- Ge lokalföreningarna verktyg och inspiration till att skapa aktuell och kvalitativ verksamhet, exempelvis genom att erbjuda inspirerande temahelheter och nya programpaket.
 - Värna om sammanhållningen inom Pohjola-Norden och främja förståelsen för förbundets och lokalföreningarnas roller i helheten.
6. Upprätthåll en god dialog med Svenska kulturfonden om verksamhetsstödens betydelse och effekter. Utred om det finns möjlighet till att skapa och få finansiering till större projekt.

Källor

Alla pratar om det, men få gör det – en handbok i effektmätning. Mötesplats Social Innovation (MSI).

https://socialinnovation.se/wp-content/uploads/2018/11/MSI_Handbok_Effektm%C3%A4tning_Digital_181106.pdf

Heliskoski, Jonna, Humala, Heidi, Kopola, Riina, Tonteri, Anna och Tykkyläinen, Saira (2018). *Vaikuttavuuden askelmerkit. Työkaluja ja esimerkkejä palveluntuottajalle*, Sitran selvityksiä 130, Helsingfors: Sitra.

<https://media.sitra.fi/2018/03/27105443/vaikuttavuuden-askelmerkit.pdf>

Hirvi-Ijäs, Maria (2017). *Att utvärdera effekter av kulturpolitiken. En fallstudie om Nordiska ministerrådets stödprogram för kultur och konst.* Cupores arbetspapper 6. Kulturpolitiska forskningscentret Cupore.

<https://www.cupore.fi/sv/publikationer/cupores-publikationer/att-utvardera-effekter-av-kulturpolitiken-en-fallstudie-om-nordiska-ministerradets-stodprogram-for-kultur-och-konst-092049-24102017>

Hyvän Mitta. Vaikuttavuuden jäljillä – opas yhteiskunnallisen vaikuttavuuden kehittämiseen (2020).

<https://www.hyvanmitta.fi/wp-content/uploads/2019/12/Hyva%CC%88n-Mitta-Ty%C3%B6kirja-final.pdf>

Jakonen, Olli (2016). *Kulttuuri puntarissa Kulttuuripolitiikan vaikutusten ja vaikuttavuuden arviointi Cuporessa.* Cuporen työpapereita 2. Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämistätiö Cupore.

https://www.cupore.fi/images/tiedostot/tyopaperit/ollijakonen_tyopapereita2.pdf